

ĐẠO ĐỨC KINH DOANH VÀ GIÁO LÝ NHÀ PHẬT

HT Chơn Thiện

---o0o---

Nguồn

<http://thuvienhoasen.org>

Chuyển sang ebook 10-08-2009

Người thực hiện :

Nam Thiên - namthien@gmail.com

[Link Audio Tại Website http://www.phatphaponline.org](http://www.phatphaponline.org)

Mục Lục

- I. Tổng quan về đạo đức (Ethics)
- II. Vài nét tiêu biểu về đạo đức nhà Phật
- III. Đạo đức kinh doanh dưới ánh sáng Phật giáo
- IV. Đạo đức kinh doanh

---o0o---

I. Tổng quan về đạo đức (Ethics)

Đạo đức là ngành học đánh giá các hành vi con người biểu hiện qua các hành động của thân, lời và ý do lý trí, ý chí và tình cảm cá nhân thực hiện.

Các nhà tư tưởng và các nhà đạo đức thường quan niệm khác nhau về giá trị, tiêu chuẩn giá trị. Dù vậy, vẫn có nhiều nét tư tưởng gặp gỡ rất cơ bản về ý nghĩa đạo đức, nếp sống đạo đức mà ở đó giá trị nhân văn của thời đại được đề cao.

Từ điển giáo dục của Mc Graw-Hill Book Company, New-York, Toronto, London (1959) định nghĩa:

“ Đạo đức học là môn học về cách cư xử của con người không phải chỉ để tìm thấy sự thật như thực của sự vật, mà còn tìm hiểu giá trị hay điều thiện của các hành vi của con người; là khoa học về đức tính con người; liên hệ đến sự phán xét về bổn phận hay nghĩa vụ (cái đúng, cái sai, cái phải làm) và liên hệ tới các phán xét về giá trị (tốt xấu)”.

Socrate, tư tưởng gia lớn của Hy Lạp, thế kỷ thứ III trước Tây lịch, quan niệm:

“ Một nền đạo đức không thể căn cứ vào một giáo lý mơ hồ, ta có thể tạo dựng một nền luân lý hoàn toàn không lệ thuộc vào thần học, hoàn toàn thích hợp với con người có tôn giáo cũng như không có tôn giáo, thì xã hội ổn định”.

(“Câu Chuyện Triết Học”, Will Durant, dg Bửu Đích, Tu thư Đại Học Vạn Hạnh, 1971, tr.18)

Platon, danh triết môn đệ xuất sắc của Socrate, quả quyết rằng:

“ Mỗi cá nhân là một sự phối hợp của các ước muốn, các tình cảm và ý nghĩ. Nếu các yếu tố ấy được điều hòa thì cá nhân sẽ tồn tại và thành công...”

Tất cả những sự xấu xa ở trên đời đều do sự thiếu hòa điệu giữa con người và vũ trụ, giữa con người với con người, và giữa các yếu tố trong tâm hồn của mỗi người”. (Sđd., tr.60)

Aristotle, triết nhân tầm cỡ môn đệ kiệt xuất của Platon, thì xem đạo đức là mục đích của đời sống, là hạnh phúc của cá nhân, Ông viết:

“Mục đích trực tiếp của cuộc đời không phải là cái hay cái đẹp, mà chính là hạnh phúc. Hạnh phúc là sự phát triển hoàn toàn đầy đủ các đức tính của con người”.(Sđd.,tr.92)

Spinoza, một triết gia thế kỷ thứ XVII, rất nổi tiếng, có cùng quan điểm về đạo đức như Aristotle. Ông nói:

“ Hạnh phúc là mục đích của mọi hành động. Hạnh phúc là sự có mặt của các cảm giác thoải mái, và sự vắng mặt của khổ đau”.(Sđd., tr.228)

Gennady Batygin, trong tạp chí Newtime số 46, tháng 11/ 1988, thì viết:

“Đạo đức không phải là sức mạnh, dần dần trở nên một nhân tố rõ ràng trong quan hệ quốc tế”.

Đại thi hào, văn hào Nguyễn Trãi, trong “Gia Huân Ca” đã nhận định:

“ Trời nào phụ kẻ có nhân,

Người mà có đức muôn phần vinh hoa”

Câu chuyện Lạc Long Quân và Âu Cơ mở đầu lịch sử và văn hóa Việt Nam xem mỗi liên hệ tình cảm giữa các công dân của đất nước như là tình anh em một nhà, cùng chung bào thai mẹ, gọi là “tình đồng bào”. Đây là nét hành xử của đạo đức Việt Nam, rất lịch sử Việt Nam và rất văn hóa Việt Nam.

---o0o---

II. Vài nét tiêu biểu về đạo đức nhà Phật

- Đức Phật dạy trong nhiều kinh rằng:

“Hãy trở về nương tựa mình và nương tựa pháp”

Giáo lý nhân quả và nghiệp báo xác định rõ trách nhiệm của cá nhân về mọi hành động của mình dẫn đến khổ đau hay hạnh phúc.

Pháp “bố thí” là giúp tha nhân thoát xa khỏi nỗi khổ của nghèo túng, sầu muộn, thiếu văn hóa, và sợ hãi.

Giới luật tự trung giúp người đời (các cư sĩ) không gian lận, không đánh cắp, không tà hạnh, không say sưa, không gây tổn hại đến các sinh mệnh khác, không dối trá,... hình thành tốt nhân cách con người.

Thiền định thì giúp tâm thức mở ra nhiều nguồn năng lượng, cảm xúc. Với mục tiêu thiết thực trong hoạt động xã hội, chung quy nhằm vào bốn đối tượng tập trung:

+ Theo dõi hơi thở vào, ra, và giữ lặng tư duy;

+ Theo dõi các cảm nhận, cảm xúc, cảm thọ, và giữ lặng tư duy;

+ Theo dõi các tâm lý buồn, vui, hân hoan, tham lam, nóng vội,..., và giữ lặng tư duy;

+ Theo dõi cái nhìn sự thật của thân, tâm và ngoại cảnh, và giữ lặng tư duy.

Công phu thực hành này sẽ dẫn đến các thành quả:

Điềm tĩnh, sáng suốt, tự chủ, an vui,..., và có điều kiện làm bung dậy nguồn tâm lý sáng tạo.

Giáo lý Từ bi, theo kinh Từ bi (Tiểu bộ kinh), cụ thể con người thường khởi lên các tâm niệm:

- Mong cho mọi người được an lạc, hạnh phúc.

- Mong cho mọi người không có ai đối gạt ai, không có ai gây tổn hại ai, không có ai khinh khi, nhục mạ ai.

- Mong cho mọi người che chở, bảo vệ nhau như bà mẹ chăm sóc, che chở cho người con duy nhất của mình.

- Giáo lý trí tuệ giúp con người thấy rõ sự thật của mọi hiện hữu, của khổ đau, hạnh phúc: đây là sự thật “Duyên khởi” (Dependent Origination – Paticcasamuppada) soi sáng rằng:

- Mọi hiện hữu đều có mối liên hệ không thể tách ly, theo đó thì lợi nhuận có liên hệ mật thiết đến đạo đức, môi sinh, văn hóa, xã hội, an ninh khu vực và toàn cầu, và ngược lại.

- Lợi nhuận của doanh nghiệp liên hệ chặt chẽ với thái độ hành xử của chủ doanh nghiệp và các thành viên...

- Môi trường và thành quả kinh doanh có ảnh hưởng qua lại...

- Khổ đau, hay khó khăn, tại nơi này có ảnh hưởng đến các nơi khác, và ảnh hưởng đến công việc kinh doanh...

Toàn bộ giáo lý nhà Phật đều nhằm mục tiêu diệt khổ, hay nhằm vào mục tiêu hạnh phúc. Nếu đạo đức đồng nghĩa với hạnh phúc, thì giáo lý nhà Phật là một hệ thống đạo đức.

---o0o---

III. Đạo đức kinh doanh dưới ánh sáng Phật giáo

Đề ý nghĩa của đạo đức kinh doanh và các tiêu chuẩn của đạo đức kinh doanh được nêu bật, phần lý giải của bài viết này đề cập đến một số điểm theo đó, các nhà doanh nghiệp cần tôn trọng sự thật và biểu lộ sự đồng tình như:

1. Doanh nhân cũng là một con người, một công dân, vì thế hoạt động kinh doanh không chỉ vì cạnh tranh và lợi nhuận, mà còn vì đất nước, dân tộc, và rộng ra đến khu vực và toàn cầu.

2. Hoạt động kinh doanh và mục tiêu kinh doanh, dưới ánh sáng “Duyên khởi” của Phật giáo, phải được đặt vào tổng thể sinh hoạt của cộng đồng, xứ sở, phát triển song hành (hay nhịp nhàng) với mục tiêu của bản thân, gia đình, đất nước, và của thiên niên kỷ.

3. Lĩnh vực kinh doanh thì rất rộng rãi: các dịch vụ giáo dục, y tế, môi trường, kiến trúc, xây dựng, giao thông, vận tải, năng lượng, lương thực - thực phẩm, v.v... do vậy mục tiêu lợi nhuận của hoạt động kinh doanh cần được phát triển song hành với các mục tiêu xã hội, ít nhất không gây tổn hại đến các mục tiêu xã hội.

- Về bản thân và gia đình, mục tiêu là hạnh phúc, vì thế kinh doanh không phải chỉ vì công việc kinh doanh và lợi nhuận, mà còn vì sự phát triển hài hòa giữa vật chất và tinh thần của mỗi cá nhân, và hài hòa giữa cá nhân và gia đình.

- Về đất nước, mục tiêu là độc lập, tự chủ, phát triển hưng vượng, tốt đẹp các lĩnh vực giáo dục, y tế, xã hội, môi sinh, an ninh, quốc phòng,... hoạt động kinh doanh, vì thế, hướng vào phục vụ các mục tiêu xã hội ấy, ít nhất là không gây phương hại.

- Về mục tiêu thiên niên kỷ,

Vào tháng 9 năm 2000, một trăm tám mươi chín Chính phủ của hai bán cầu, tại Đại hội đồng Thiên Niên Kỷ Liên Hiệp Quốc, đã cam kết xây dựng một thế giới “an toàn hơn, thịnh vượng hơn, và công bằng hơn” vào năm 2015, qua đó, tám mục tiêu cụ thể đã được thỏa thuận:

- Xóa bỏ trình trạng nghèo quá mức;

- Phổ cập giáo dục bậc Tiểu học;
- Thúc đẩy bình đẳng giới và tăng cường cho vai trò nữ giới;
- Giảm tỷ lệ tử vong của trẻ em;
- Tăng cường sức khỏe cho bà mẹ và trẻ em sơ sinh;
- Chống lại HIV/AIDS, sốt rét và các bệnh khác;
- Bảo đảm môi trường bền vững;
- Phát triển quan hệ đối tác toàn cầu vì phát triển.

Các nhà doanh nghiệp thế giới cần ủng hộ tám điểm mục tiêu ấy, hay ít nhất, không được hoạt động trái tám điểm mục tiêu đó.

-Về mục tiêu doanh nghiệp, phát triển doanh nghiệp,

Để có lợi nhuận cao và có điều kiện phát triển mạnh doanh nghiệp, ngoài tính năng động, chuyên môn giỏi, ngoài sự nhạy bén về thời cơ và thị trường, ngoài việc xây dựng thương hiệu, ngoài tài năng tổ chức và quản lý, nhà doanh nghiệp cần có thái độ hành xử thích đáng đối với công nhân, nhân viên như: quan tâm giúp đỡ gia đình các công nhân, nhân viên nghèo; Chăm lo sức khỏe cho công nhân, nhân viên; tạo điều kiện cho công nhân, nhân viên phát triển học vấn, khả năng chuyên môn; Tặng học bổng cho con em của các gia đình công nhân, nhân viên nghèo; Tặng thưởng hậu cho các sáng kiến phát triển doanh nghiệp; Xử sự thân tình như là các thành viên của một gia đình. Hễ là, đáp lại, các công nhân, nhân viên sẽ dốc lòng làm việc, trung thành bảo vệ doanh nghiệp. Tại đây, lòng từ bi, nhân ái của nhà Phật được vận dụng hiệu quả.

Đến đây, cần có sự thống nhất nhận thức rằng:

Doanh nhân cũng như các chiến sĩ bộ đội, công an, các bác sĩ, y sĩ, dược sĩ, y tá, các nhà giáo, các nhà khoa học, các công nhân, nông dân... đều có chung trách nhiệm và nghĩa vụ của một công dân đối với đất nước. Từ đó, nhà kinh doanh biết mình cần phải có thái độ hành xử như thế nào cho hợp. Thái độ hành xử ấy là nội dung của đạo đức kinh doanh.

IV. Đạo đức kinh doanh

Một số phát biểu trên các diễn đàn doanh nghiệp về đạo đức kinh doanh đáng chú ý như:

“Đạo đức kinh doanh của một doanh nghiệp là doanh nghiệp không kiếm lời bằng sự lừa dối khách hàng, bằng sự hủy hoại môi trường, hay bằng sự bóc lột lao động”.

“Toàn bộ quy tắc chuẩn mực của hành vi trong hoạt động kinh doanh là đạo đức kinh doanh”.

“Khía cạnh quan trọng nhất của đạo đức kinh doanh là thái độ lãnh đạo của công ty đối với các nhân viên”.

Tại đây, từ các phần được giới thiệu ở trên, một số tiêu chí ứng xử của các nhà doanh nghiệp, được hiểu là đạo đức, có thể được cô kết vào một số điểm tiêu biểu, như:

Nghiêm túc tôn trọng các luật pháp, luật lệ kinh doanh của quốc nội, quốc tế.

Trung thực với các đối tác, giới tiêu dùng, thương hiệu, quảng cáo. (# giới của nhà Phật)

Có một nhân cách tốt: nhân văn, công bằng, nhân ái, vì cộng đồng. (# từ bi của nhà Phật)

Có sự tập trung tâm thức cao, điềm tĩnh, sáng suốt. (# Thiền định nhà Phật)

Có cái nhìn trí tuệ thấy rõ sự thật của thị trường, xã hội, các giải pháp tối ưu, và các mối quan hệ xã hội, khu vực, và quốc tế. (# trí tuệ của nhà Phật)

Tin tưởng vào quy luật “nhân quả” của tự nhiên: điều thiện (hay đạo đức) đem lại an vui, hạnh phúc cho mình và người; điều ác (hay phi đạo đức) sẽ gieo rắc khổ đau cho mình và người (# giáo lý Nhân quả - Nghiệp báo của nhà Phật).

Trên thực tế, đạo đức của doanh nhân cũng thuộc phạm trù đạo đức của con người, mà tiêu điểm hướng đến là hạnh phúc, đã được bao hàm trong tên nước của Việt Nam: “Độc lập, Tự do, Hạnh phúc”.

HT Thích Chơn Thiện

---o0o---

Hết